

1-МАВЗУ: Тасвирий санъат ва чизмачилик таълимининг
мақсад-вазифалари, аҳамияти.

2- соат маъруза.

РЕЖА:

Тасвирий санъат ва чизмачилик фани.

Расм ишлаш, расмларни тушуниш қоидалари.

Тасвирий санъат ва чизмачилик фанининг инсон ҳаётидаги аҳамияти.

Ҳулоса.

Мақсад: курс тингловчиларига тасвирий санъат ва чизмачилик фанининг мақсад-вазифаларини расм ишлаш, тушуниш қоидаларини ҳамда фаннинг инсон ҳаётидаги муҳим жиҳатларини қайта ёдга тушириш ва замонавий талаблар ҳақида қисқача маълумот бериш.

Долзарблиги:- Мустақиллик туфайли барча соҳада ўзгаришлар бўлгани каби тасвирий санъат ва чизмачилик фанини ўқитишда ҳам талаблар ўзгарди. малака оширишнинг курслари талаби бўйича олиб бориладиган дарслар янги қонун, ДГС талаблари асосида олиб борилиши талабидан келиб чиқиб ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтириш асосини эгаллаган тасвирий санъат-чизмачилик фанини аҳамиятининг ошганлигини тушунтириш. Тасвирий санъат ва чизмачилик фани концепцияси талабларининг ўзгарганлиги. Тасвирий санъат фани нафосат тарбиясига, болаларни қилиб тарбиялашдаги ролини англатиш, чизмачиликнинг, расмнинг дизайн санъати билан алоқадорлиги. Бадий меҳнатга оид ва керакли фан материалларини англатиш. бунга фанда учрайдиган фазо, ранг, композиция каби терминлар хусусида маълумотлар бериш масалалари мавзунинг бугунги кунда муҳимлигини билдиради.

Вазифаси: - фаннинг моҳиятини яратиш, тасвирий санъат ва чизмачилик дарсларидаги асосий қоидаларни қайта ёдга тушуриш, фаннинг ҳаётдаги аҳамиятини ёритиб бериш.

Қисқача мазмуни.

Мавзу: Тасвирий санъат ва чизмачилик ўқув предметини ўқувчиларда бадий, эстетик ва ахлоқий техник маданиятини шакллантириш асоси. Тасвирий санъат ва чизмачилик ўқув предмети мақсади, вазифалари. Борлиқдаги барча нарсаларнинг чизма асосида бажарилиши. Тасвирий, декоратив- амалий, меморчилик каби санъат турларини ўзига хос хусусиятлари. Техника тараққий этиши жадаллаштиришда чизмачиликнинг тутган ўрни. Чизмачилик табиат ва техникани кўргазмалар идрок этишга, предметларни тузилишини, фазовий ҳолатини, кўзга кўриш мураккаб бўлган жиҳатларини билишга ёрдам бериш. Шунингдек т/с ҳам чизмачилик фани ҳам чизмаларни ўқиш, мантиқий тафаккурни, техник ижод, бунёдкорлик ишларига илҳомлантирувчи эканлиги.

Борлиқдаги, санъатдаги, гўзалликларни аўра билишга ўргатиш. Турли геометрик ясашлар, проекциялашларни тушуниш. Ўқувчиларда тасвирий малака, бадий- фикр, ташаббускорлик, миллий ғурурни шакллантириш. чизмалардаги кесим, қирқим, шартлиликлар, содаллаштиришлар, бирикмалар хусусида. Ўқувчиларда касб-ҳунарга йўналтириш масаласи. Т/с ва чизмачилик таълимининг асосий бўғинини узлуксиз касбий таълим эканлиги.

Чизмачилик-график таълимнинг мазмуни, моҳияти. Чизма геометрия, муҳандислик графикаси. Тасвирий санъатнинг умумий жиҳатлари. Тасвирий санъат ва чизмачилик фанларида маълумотнома адабиётлардан фойдалана олиш ва белгилаш. Замонавий технологияларнинг тасвирий санъат ва чизмачилик фанларидаги аҳамияти. Чизмачилик фани орқали болаларнинг фазовий тасаввурлари ошади ва техника эстетикаси (дизайн) шаклланишидаги аҳамияти. Чизма, перспектива, проекциялаш, схемалар ҳақида ўқувчиларнинг тасаввурларини кенгайтиради. Ёзув шрифтлари, форматлар, қияликлар, туташувларнинг баъзи томонлари билан танишишда катта вазифаларни назарда тутати.

Тасвирий санъат, чизмачилик борлиқдаги нарса, ҳодисалар ва рўй бераётган воқеаларни кўра билиш, идрок этиш, эстетик ва эмоционал сезгирликни ўстириш, чизиш малакаларини ҳосил қилиш, фазрвий фикрлаш, ранг сезиш, композицион маданиятни, кўриш орқали тасаввур қилишда, комбинациялашдаги хусусиятлари аҳамити.

Тасвирий санъат балий меҳнат, чизмачилик фанинг бир цикл эканлиги. Бу фанлар тарихий, маданий ёдгорликларни, атроф муҳитни асраш, нарсаларга нисбатан бадий дид билан қараш ва эстетик жиҳатдан баҳо бериш малакасини ўстиришга хизмат қилади.

Тасвирий санъат машғулоти учун керакли анжомлар, бўёқлар, куроллар, қоғозлар. Машғулотларни олиб боришда бошланғич маълумотлар. Чизмаларни жойлаштириш, хошиялаш, ранг бериш. Чизмачилик асбоблари гатовольник, чизғич, липола, нутромер, кронциркуль, булардан фойдаланишнинг аҳамияти.

Бугунги кунда ДТС талаблари асосида тасвирий санъат ва чизмачилик фанларига қўйилган талабларнинг бажарилиши.

Баёни.

1. малака оширишга келган тасвирий санъат ва чизмачилик фани ўқувчиларини қайта тайёрлаш, малакасини оширишда тасвирий санъат ва чизмачилик фани методикасини ўқитиш алоҳида ўрин эгаллайди. Чунки, тингловчи курсантлар ўқитиш ва тарбиялаш методикаларини такомиллаштириб бермасдан туриб дарсларни замон талаблари асосида олиб бора олмайди. Шунингдек, курс тингловчилари ўрганиши учун керакли манба, адабиётлар ниҳоятда кам ва етарли эмас. Айниқса, тингловчилар тамонидан дарс машғулотларини олиб боришларига ёрдам берадиган манбаларни ўзлаштириб оладилар. Шунинг билан барча фан янгиликлари ўрни қопланади.

2. «Таълим тўғрисида», шу қонун ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури тўғрисида»ги Ўз. Рес. Қонунлари ҳамда Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикасида умумий ўрта таълимни ташкил этиш тўғрисида» 1998 йил 13 майдаги 203-сон қарорини бажарилишини таъминлаш юзасидан кўрилган тадбирлар, тасвирий санъат ва чизмачилик фанлари ўқитилишини ҳам тубдан яхшилаш, ислоҳ қилишни вазифа қилиб қўйди.²

Тасвирий санъат ва чизмачилик фани яъни таълимнинг мақсади ўқувчиларда бадий, ахлоқий, техник маданиятни шакллантиришга ёрдам қилади. Фан мазмунан тасвирий, декоратив амалий, меморчилик каби санъат турларини ўз ичига олади.

Чизмачилиқдан ўқувчиларга мураккаб бўлмаган техник чизмаларни бажаришга, ўқишга ва ўз фикрини график тасвирлар воситасида ифода этишга, компьютер ёрдамида оддий чизмаларни ясашга ўргатишдан иборат.³

Тасвирий санъат ва чизмачилик фани таълим ва тарбия бирлиги муҳим, бу фаннинг жиҳати ҳисобланади. Бугунги кунда ҳаётимиз турли жабҳаларда ўзгариб бормоқда. Ҳозирги замонвий илғор ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, маданий-маънавий ҳаётимизда аниқликка интилиш, янгилик лардан хабардаор бўлиш, тарихимизни, ўтмишимизни, буюк аждодларимизни, уларнинг фикр-ғояларини билмоғимиз лозим.⁴

Вилояр мактабларидан келадиган тасвирий санъат ва чизмачилик ўқувчилари фаннинг мақсадини ҳам вазифаларини ҳам ДТСда кўрсатилганидек ажрата олади. аммо ўқувчиларга шу фанларни янада чуқурроқ билим беришга, график саводхонлигини оширишга доимо ҳам керакли эътибор беравермайдилар. Шунинг натижасида ўқувчиларнинг билим даражаси, график саводи ДТС талабларидан доимо орқада қолиб, таълим ва тарбия бирлиги сақланмай қолмоқда.

Тасвирий санъат фанидан ўқувчилар саводхонлиги бугун жаҳон маданиярининг энг юксак намуналарини илғай оладиган бўлишлари лозим, бунга аввало ўқувчининг ўзи тайёр бўлмоғи керак. Чизмачилик фанида ҳам илғор кейинги терминологияларнинг кириб келиши кўпроқ янги материаллардан хабардор бўлишни таълаб этади.

² Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандарти ва ўқув дастури. 4-махсус сон, 6- махсус сон.

³ «Таълим тўғрисида» қонун, «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури», Ўз.Рес.Ваз.Маҳкамасининг IX- сесияси, 1997 йил 29- августь.

⁴ Мустақиллик:Изоҳли илмий - оммабоп лугат. Муаллифлар: М. Абдуллаева, Г. Абдураззоқова ва бошқ.; А. Жалалов ва Қ. Ҳоназаров умумий таҳририда /.-Т.: «Шарқ», 1998-320 б.

Тасвирий санъат ва чизмачилик фанлари деярли мактабда ўқитиладиган барча фанлар билан боғланган ҳолда олиб борилади. Бу фанни ўзлаштиришга агар ўқувчи тўғри методи-кадан фойдаланса самарали таъсир кўрсатади.

Ҳар қандай фан таълим-тарбия бирлигини таъминлаб берилишини талаб этади. Дунёда бирон бир предмет йўқки бир-бирисиз ёлғиз ривожлана олса. Тасвирий санъат фикр доирасини, чамалашни, ҳажмни, рангни ўргатса; чизмачилик аниқ ўлчамлар асосида ўқувчи фазовий тасаввурини кенгайтиради, ўқувчиларда ахлоқий, эстетик, меҳнат, экологик ва жисмоний тарбияни амалга оширишга муҳим роль ўйнайди.

Мактаб дастуридаги тасвирий санъат фанинг таълимий характердаги вазифалари қаторига қуйдагиларни киритиш мумкин.

Ўқувчиларга реалистик расм чизиш асослари ҳақида билим бериш;

Ўқувчиларга идрок этиш (санъатни идрок этиш); (борлиқни идрок этиш)

Нарсанинг ўзига қараб расмни чизиш;

4. Композицион фаолият;

Ҳайкалтарошлик асослари билан таништириш, тасвирий санъатнинг барча ўқув машғулотларини болаларда ижодий қобилят, эстетик дид, тасаввурларини ўстиришга қаратиш;

Ўқувчиларни тасвирий ва декоратив-амалий санъат намуналари билан таништириб бориб, уларда бу санъатнинг ўзига хос хусусиятлари тўғрисидаги тушунчаларнинг ўсишига ёрдам бериш;

Ўқувчиларда асарларни эмоционал идрок этиш хиссини ўстириш;

Санъатга, фанга қизиқиш ва муҳаббат руҳида тарбиялаш;

Турли-туман ижтимоий-фойдали фаолиятларда эстетик талабларни ҳисобга олган ҳолда ижодий ёндошиш кўникмасини ҳосил қилиш;

Бошқа ўқув фанлари қатори техник ижодиётда ҳам расмлардан фойдаланишга ўргатиб бориш;

Чизмачилик фани ДТС1 талаблари бўйича мақсад-вазифаларга эришишда таълим-тарбия назариялари концепцияси бўйича кўрилган масалаларга ижодий ёндошувни ўрганиб ўз иш фаолитида қўллаб боришдан иборат.

Чунки, чизмачилик фанида фазовий тасаввур, проекциялаш методлари, ўлчам қўйиш, тутаשמалар, аксонометрик проекциялар, яққол тасвирлар, эскизлар, топографик ва пневматик схемалар, режа, фасад каби қурилиш чизмалари ҳақида ҳам тушунчаларни чуқурлаштиришлари лозим.

Чизмачилик фани нафақат дизайн санъатини балки у эстетик тарбия масалаларини, миллий мафкура, ғоявий дунёқарашни ҳам ўзлаштириб олишга ёрдам беради.

Фаннинг мазмуни кенгайиб бормоқда, ташки информациялар кўпаймоқда, ўқувчиларнинг ҳам дунёқарашни кенгайиб, ахборотлар запаси ошмоқда. Шундай бўлсада тасвирий санъат ва чизмачилик фанлари бўйича таълим-тарбия жараённинг у ёки бу тамонини такомиллаштириш соҳасида илғор ўқитувчилар ишини маълум даражада ошириш талаблари ривожланиб замоний талабларга тўғри келадиган қилиб шакллантиришдавр талабидир.

Расм ўз номи билан қўлда бажарилган турли шаклларнинг қоғоздаги тасвирга айтаммиз. Жисмнинг шаклини ва ўлчамларини кўрсатадиган текисликдаги тасвир чизма дейилади! Расм ишлашда нарса қўйилиши, тасаввурдан чизилиши мумкин. Ҳозир янги ДТСда ва дастурида 5та бўлимга бўлган ҳолда расм дарси ўрганилиши кераклиги айтилади, яъни:

Борлиқни идрок этиш (1-4 синфлар);

Бадий кўриш-ясаш (1-4 синфларда);

Санъатшунослик асослари;

Натурага қараб тасвирлаш;

Композицион фаолият;

¹ Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандарти ва ўқув дастури. 6-махсус сон. Ўз.Рес.Халқ таълим вазирлигининг ахбаротномаси. 1999 й. 55-100 бетлар.

Шуни ҳам айтиш керакки, расмларнинг бугунги кундаги олами янада ранг-баранглашди, турли реалистик санъат оқимларига энди кўпгина янги-янги аввал бизга ёт бўлган йўналишлар ҳам ўз таъсирини кўрсатмоқда. Расмларни рушуниш энди, фикрлаш билан ҳам тўла алмашинмоқда дейиш мумкин. Болалар чизган расмида унинг олами акс этиши ҳаммамизга маълум нарса, лекин шу расмни ўқитувчи тушуниб етмаса-чи? Уни тўғри баҳолай олмаса нима бўлади. Ўз-ўзидан кўриниб турибдики болаларни қалбан мажруҳ бўлиб қолишига олиб келинади. Аслида тасвирий санъат «... ўтган давр билан ҳозирга давр ўртасидаги тўсикни олиб ташлаш орқали таъсир кўрсатса, иккинчидан кишиларни тасвирий санъат орқали олаёрган тажрибалари рассом тамонидан англаб етилган ва баҳолаб бўлинган бўлади, учинчидан рассом тамонидан тамошабинга берилаётган шахсий тажриба муаллиф тамонидан табақалаштирилган ва умумлаштирилган бўлади.»¹. Чунки бола олами ҳам фикридагини расмда ифода этишидир.

Шундай экан расм ишлаш қоидаларини билиш муҳим аҳамиятга эга, аввало чизилаёрган нарсани ёки композицияни дафтар варағида тўғри жойлаштира олиш. Барча ўқув куролларини мақсадга мувофиқ тарзда ишга тайёрлаш. бу қаламни ушлашдан тортиб планшетда ишни якунига етказгунга қадар бўлган вақрларни ўз ичига олади.

Ўқув материалларидан ташқари энди расм чизиш қоидалари алоҳида ўрин тутати. Ранг, соя, ёруғ, перспектива, колорити ва ҳоказоларни ҳам бажарилиш қоидасига амал қилинмаса натижа кутилгандек бўлмайди.

Чизма чизиш қоидаси ҳам расм қоидалари каби бир-бирини доимо тўлдириб боради. Проекциялар, эскизлар, техник расмлар ҳаммаси чизма расм куролларида ишланади. Чизма асбоблари ўз иш усуллари билан расмниқидан бироз фарқланади яъни, чизғич, қалам чиқарилиши, готовальник, рейшина ва ҳоказолар.

Барча расм ва чизма қоидаларига амал қилиниши кейинги ишнинг бир маромда боришини тўла таъминлайди.

Тасвирий санъат ва чизмачилик таълимнинг инсон ҳаётидаги аҳамияти ниҳоятда улкандир. Чунки тасвирий санъат ҳам чизмачилик фани ҳам кишилар фазовий тасаввурини кенгайтиришда муҳим роль ўйнайди.

Чизмаларни бажариш, ўқиш жараёнида болаларнинг фазовий тасаввури ва мантиқий тафаккурини, техникавий ижодкорликни, дизайн, лойиҳалаш, бунёдкорлик соҳасидаги билимларини ривожлантириб муҳим билимлар олишни шакллантиради.

Мактаб чизмачилик таълимнинг мақсади ўқувчиларни мураккаб бўлмаган техник чизмаларни бажаришга, ўқишга ва ўз фикрини график тасвирлар воситасида ифода этишга ўргатишдан иборат. Агар ўқувчи график саводхон бўлса ҳаётда барча чизмага оид ишларни тезда тушуниш ва бажариб бериш имкониярларига эга бўлади. Чунки биз техникавий ахборотлар жараёнида ривожланишдамыз. Ҳар йили минглаб техник терминлар ҳаётимизга кириб келмоқда. Фақатгина кейинги мустақиллигимиз йилларида Ўзбекистон Республикасида қанчадан-қанча завод ва фабрикалар қурилиб янги-янги машиналар ишлаб чиқарилмоқда. Буларни англаш ва тушуниб олишда тасвирий санъат ва чизмачилик таълимнинг аҳамияти каттадир.

Расм солиш ҳам ўқиш, математика, она тили каби ўқитиладиган мамлакаг тез орада ривожланиб, энг олдиндр борадиган бўлар эди,- деб ёзган эди Дени Дидро. Ҳақиқатдан ҳам тасвирий санъат ва чизмачилик фанининг инсон ҳаётидаги аҳамияти жуда катта. Чунки бола аввало дунёни расмлардаги каби идрок қилади, кўрган нарсасини қайтаради яъни, психологияда амалий тафаккур тушунчаси бўйича ушлаб кўриб, ўзи ижро этиб ўрганади. Ҳали яратётган образлари абстракт-мавҳум ҳолатда бўлсада у қилган ишдан эстетик завқ олади. борлиқни ўзида акс эттиради.

Тасвирий санъат ва чизмачилик фани маънавий-маданиятнинг ҳам асосий қисмидир. У болаларда, инсон ҳаётида бадий маданиярни уйғун шаклланишига хизмат қилади. Шахс

¹ Д. Эргашев. Тасвирий санъат машғулотларида ўқувчиларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш. Самарқанд-1999 й, 8-бет, 40 бет.

учун муҳим булган сифатларнинг ривожланишига самарали таъсир кўрсатади. Борлиқ, гўзаллик, дизайн эстетикаси бу фанларнинг асосини ташкил қилади.

Тасвирий санъат дарсларини бундай бешта гуруҳга бўлиниши уни тушунишни бироз енгиллаштиради. Мактаб тасвирий санъат ва чизмачилик дарсларида ўқувчилар чизган расмларни тўғри тахлил қила билмаслик, болалар ишига нотўғри ёндошиш болаларнинг кейинчалик фандан совуб кетишига олиб келади. Натижада кейинчалик умуман бу фанлар ҳаёт фаолиятдан бутунлай узулиб қолади ва санъат орқали очилиши лозим бўлиши, энг асосий билимлар очилмай музлайди. Шунинг учун ҳам расмни эстетик идрок қилиш билан бирга уни мазмунан тушуниб етишга ҳамҳаракат қилинмоғи керак бўлади. Расмларни аввало қандай шакллардан, қанақа рангда, композицион ечими, ҳажми, кадр-қиммати ўрганилади. Кейин эса унга хулоса чиқариш учун ҳаракат қилинади. Ўқитувчи бола ишини ўрганар экан энг кам бўлсада унинг ютуғини топишга ҳаракат қилмоғи керак бўлади. «Муҳим вазифа-Ўзбекистондаги ҳар бир инсонни миллати, тили, динидан қатъий назар ватанпарварлик руҳида, қадимий моддий, маънавий маданиятнинг масканларидан бири бўлмиш бу масканнинг ҳақиқий жонкуярлари этиб тарбиялашдир.» Ҳақиқатдан ҳам бунинг учун киши барча бўлаётган воқеаларни тўғри англаб етмоғи лозим. Яъни маънавий, ахлоқий жиҳатдан комил инсон бўлиб, хур фикрлай олсин.

Тасвирий санъатни тушуниш унинг эстетик тарбия билан узвий биғлиқлигини санъатшунослар Ремпил, н. Абдуллаев, Т. Маҳмудов ва бошқалар бир неча бор асарларида айтиб ўтганлар. Услубий жиҳатдан Р. Хасанов, Қ.Қосимов, С. Булатов, А. Сулаймонов, Б. Орипов, Х. Эгамов ва бошқалар ҳам ўз китобларида келтириб ўтадилар.

Ҳар буюмларнинг лойиҳасини чизиш, тузиш даврида расмлар, эскизлар, схемалар, чизмалар чизилади. Умуман жамият ишлаб чиқариш кучларининг тараққий этиши билан чизмаларнинг расмийлашиши ўзгариб борган. турли хилдаги буюмларни тасвирлаш, расмини чизиш кишиларнинг узвий алоқа воситаси сифатида ҳатто ёзув пайдо бўлишидан ҳам олдинроқ вужудга келган. Шунингдек вақт ўтиши билан оддий расмлар ўрнини схемалар, план (режалар) каби чизмалар пайдо бўлди ва инсон ҳаётини турли жиҳатлардан яхшилаш учун хизмат қила бошлади. Демак, кишилик жамиятига санъат, гўзаллик, дизайн кириб келди.

Инсон доимо ўз ҳаётини бирон-бир тарзда гўзал қилишга интилади – дейилади манбаларда. Ҳақиқатдан ҳам инсон ҳамини гўзалликка интилиб яшаган ва бу интилиш ҳаёт бор экан давом этаверади. Шунинг атрофида тасвирий санъат умри боқийдир. Ўзимизни чиройли, гўзал қилиш эмас балки барча нарсаларимиз ҳам гўзал бўлишини хоҳлаймиз. Бу хоҳиш бизга жуда катта маъсулият юклайди. Ўз навбатида таълим-тарбия шундай маъсулиятнинг энг нодир, мустаҳкам ҳимоячиси ва асосий ўзаги бўлиб хизмат қилади. Борлиқдаги барча нарсалар узвийликда ривожланади. Бунда тасвирий санъат ва чизмачилик фанининг аҳамияти каттадир.

Бир савол туғилади, нима тасвирий санъат ва чизмачилик дарслари ўтилмаган олдинги даврларда ҳам одамлар яшаган-ку? Ҳа, яшаган! Лекин янги давр, цивилизация кутиб туришни хоҳламайди, доимо етуклик сари интилиш бўлаверади. Бу ҳаётда ҳамма ўзига керак-лисини қабул қилади ва ўз маънавий дунёси, оламидан ташқарида ортиқчасини ўзига сиғдира олмайди. Шунинг учун ҳам одамлар ораси турлича, маънавиятда ҳам, жамият-ҳаёт йўлидаги ҳаракатида ҳам. Доимо, доимо олға интилиш шудир ривожланиш, шудир ҳаёт маъноси, шудир маънавият ва маърифат.

Президентимиз, академик И.А.Каримов шундай ёзган эди: «Ўзбекистонни янгилаш ва ривожлантиришнинг ўз йўли тўртта асосий негизга асосланади.

Бу негизлар:

умумий инсоний қадриятларга содиқлик;

ҳалқимизнинг маънавий меросини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш;

инсоннинг ўз имкониятларини эркин намоён қилиши;

ватанпарварлик;»

тасвирий санъат ва чизмачилик фанини ўқитиш орқали умуминсоний кадрятлар яъни, ахлоқий, меҳнат, экологик, жисмоний тарбия масалаларини ҳам қамраб эстетик дидни, тарбияни амалга оширишга хизмат қилади.

4.ХУЛОСА

Умумий ўрта таълим мактабларида ҳозир амалга оширилаётган ислохатлар бадий ва дизайн таълим-тарбия жараёнинг олдинги ҳолатига нисбатан ривожланаётган, яхшиланаётган бўлсада уни янада ривожлантириш заруриятини ҳам келтириб чиқармоқда.

Бу масалада тасвирий санъат ва чизмачилик ўқитувчисининг роли катта. У чуқур билимга эга бўлиши учун тинмай ўз устида мунтазам машқ қилиб бориши, ўзининг илмий-назарий, амалий билим савиясини такомиллаштириб, илғор тажрибаларни ўрганиши унга таъниши лозимдир.

Ҳар бир тасвирий санъат ва чизмачилик дарсини керакли кўргазмали воситалар билан бойитиб, ундан фойдаланиши лозим. Чунки бу фанда кўргазмалар ёрдамчи эмас балки улар дарс учун асосий материаллардан бири бўлиб ҳисобланади.

Борлиқни техникани ўрганиш учун ўқувчилани комил шахс қилиб тарбиялаш учун уларнинг ўқув фаолиятини фаоллаштириш давр талабидир, бу шундагина ўқувчи ҳаётига самарали таъсир кўрсатади.

Тестлар.

1-тест: Савол. Тасвирий санъат ва чизмачилик таълимининг мақсади?

- А. Ўқувчиларда бадий; маданиятни шакллантиради.
- Б. Ахлоқий; маданиятни шакллантиради.
- В. Техник; маданиятни шакллантиради.
- Г. Эстетик маданиятни шакллантиришдан иборат.
- Д. Ҳаммаси тўғри.

2-тест. Тасвирий санъат дарси неча бўлимда ўрганилади?

- А. 6та бўлимни ўз ичига олади.
- Б. 4та бўлимда ўрганилади.
- В. 3та бўлим ДТС да берилган.
- Г. фақат 2 тада олиб борилади.
- Д. 5та бўлимни ўз ичига олади.

3-тест. Ўзбекистонни ривожлантиришнинг президент И.А.Каримов белгилаб берган негизи қайси?

- А. Умуминсоний кадрятларга содиқлик.
- Б. Ҳалқимизнинг маънавий меросини мустаҳкамлаш ва ривожлантириш.
- В. Инсоннинг ўз имкониятларини эркин намоён қилиши.
- Г. Ватанпарварлик.
- Д.Ҳаммаси.

4-тест. Россияда биринчи «чизма геометрия» китобининг муаллифи ва қачон ёзилган?

- А. Я.А.Севостьянов 1821 й .
- Б. курдюмов 1838 й.
- В. клубин 1812 й.
- Г. Г.Монж 1878 й.
- Д. И.Рахманов 1976 й.

5-тест. Дизайн маъноси нима?

- А. Инглиз тилида расм чизаман дегани.
- Б. эстетика.
- В. чиройлилиқ.
- Г. сурат маъноси.
- Д. Безатувчи дегани.

6-тест. ГОСТ нимани билдиради?

- А. ДТС ни билдиради.
- Б. Давлат учун керакли деталь.

В. Давлатлар тамонидан белигиланган ягона ўзгариши мумкин бўлмаган ўлчамни, талабни билдиради.

Г. Бир ўлчамдаги чизмаларни билдиради.

Д. А ва В жавоблвр тўғри.

Адабиётлар.

«Таълим тўғрисида»ги қонун, «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури», Ўз.Рес.Вазирлар Маҳкамаси IX-сессияси, 1997 й. 29 августь.

Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандарти ва ўқув дастури. №4 ва №6 махсус сон. 1999 й.

Инсон бахт учун туғилади. Т.1998 й.

Мустақиллик: Изоҳли илмий-оммабоп луғат.//Т.: «Шарк», 1998 й, 320 бет.

С.В.Розов. Чизмачилик курси. «Ўқитувчи», Т.: 1967 й 348 б.

Эргашев Д. Тасвирий санъат машғулотларида ўқувчиларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш. Самарқанд. 1999 й 40 б.

Р.Хасанов, Тасвирий санъат таълим концепсияси, Т. 1997 й.

8. Р.Хасанов, Мактабда тасвирий санъат машғулотларини такомиллаштириш йўллари. Т: Ўқитувчи, 1986й, 96 б.

2-МАНЗУ: Тасвирий санъат ва чизмачилик ДТС лари, ўқув дастурлари; 1-2 синф тасвирий санъат.

2 соат семинар

РЕЖА

1.Тасвирий санъат ва чизмачилик фанинг ўзига хослиги.

2.Тасвирий санъат ва чизмачилик фанини ўқитишда муаммолари, ДТС лари.

3.Тасвирий санъат ва чизмачилик фанини ўқитишдаги ютуқлар, талаблар.

4.Хулоса.

5.Тестлар.

Мақсад: - Тасвирий санъат ва чизмачилик фанини ўқитишда учрайдиган баъзи муаммоларни олдини олиш, концепциясида кўрсатилган йўналиш бўйича ўқитиш ишларини яхшилашга ёрдам бериш. Фанга оид замонавий ютуқлардан ўқитувчиларни хабардор этиш, фаннинг ўз хусусиятидан келиб чиқиб замонавий бадий-эстетик циклдаги фанларга бўладиган эътиборнинг кучайётганлигини аниқлаш.

Долзарблиги: - Тасвирий санъат ва чизмачилик фани бўйича бугунги кунда ҳосил бўлаётган баъзи танқислик, муаммоларнинг мавжудлиги. Фанга ажратилган соат дарс тизимида камлиги ва унинг жойини тўлдиришнингбор имкониярлари хусусида ўқитувчиларни хабардор этишлик масаласи. Тасвирий санъатва чизмачилик фани хозирча янги нашрлардан чиққан адабиётлар, методик кўлланмалар, дарс ишланмалари, кўргазмали куроллар ва ҳоқозолар хусусида билдирганлар.

Вазифаси:- Тасвирий санъат концепсиясида айтилган тасвирий санъат ва чизмачилик фанидаги ютуқ ва камчиликлар хусусида маълумотлар бериш. Ҳозирги замонавий ўқитиш усуллариға оид кейинги кундаги ютуқлар, муаммолар, «Таълим қонуни»нинг талаблари асосида олиб борилиши тўғрисидаги баъзи давр талабларига оид маълумотлар билан таништириш.

Қисқача мазмуни.

ДТС да берилган тасвирий санъат ва чизмачиликка оид бўлган идрок этиш, санъатшунослик асослари каби дарс жараёни. Тасвирий санъат фанидаги композицион фаолият, ранг тасвир композицияси,ҳайкалтарошлик композицияси,декоратив яъни, нақш композициялари тўғрисида.

Чизмачилик дарсларини олиб боришда янгича ёндошув, оптантлар, эпюралар хусусида тушунчалар. Чизма чизиш тўғрисидаги дарсни енгилроқ тушунтиришга оид маълумотлар. Умуман ўқувчига таълим-тарбия беришда графикавий савод тўғрисида ДТС талаблари бўйича чизмачиликдан, билим, кўникма ва малакаларни ҳосил қилиш шартлиги. Ўқувчилар билимини баҳолаш ва мониторингини ўтказиш масалалари.

Тасвирий санъат ва чизмачилик фани бошқа предметларни ҳам ўзига камраб олган, инсоният дунёга келгандан бошлаб ҳаёти мазмунинг бир бўлаги сифатида доимо унга йўлдош фандир.

Тасвирий санъат инсонларга дунёни билишда, бадий ва эстетик жиҳатдан дидларни ўстиришда, комил инсоннинг шаклланишида муҳим аҳамиятга эга. мамлакатимизнинг Олий Мажлиси IX сессиясида қабул қилинган «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури» ва «Таълим тўғрисида»ги қонунда эркин фирлайдиган мустақил инсонларни тайёрлаш масаласига катта эътибор қаратилади. Президентимиз И.А.Каримов шундай ёзади: «...таълим-тарбия онг маҳсули, лекин айна вақтда онг даражаси ва унинг ривожини ҳам белгилай диган омилдир» шунинг учун таълим-тарбия масаласини эстетик тарбия масаласига ҳам ёндошмасдан ҳал этиб бўлмайди. Бу масалани тасвирий санъат ва чизмачилик фанлари олиб боришда катта имкониятларга эга.

Тасвирий санъат. Идрок этиш: (1-2 синфларда)

- а. Борлиқни идрок этиш.
- б. Санъатни идрок этиш.
2. санъатшунослик асослари:

- а. Борлиқни идрок этиш.
- б. Санъатни идрок этиш.

Композиция (3-4 синфларда):

- а. Ранг тасвир композицияси;
- б. Ҳайкалтарошлик композицияси.
- в. декоратив композиция.

Рангшунослик.

Бадий қуриш-яасш. Бу предметнинг ўзида жуда катта дунёвий билимлар берилади.

Чизмачилик фани ўқувчиларнинг фазовий тасаввурларини, ижодий фикрлаш қобилиятларини ривожлантиради. Барча фанларда чизмалар бажарилади, бунга аллбатта чизмачилик хизмат қилади.

Фанда чизиклар, шрифтлар, проекциялар, бирикмалар, схема, план ва бошқа жиҳатларини ўрганишга умуман графикавий савод ўргатишни таъминлайди. Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартлари барча фанни ўқитишни такомиллаштиришга қаратилган бўлиб ўқувчиларумуий тайёргарлигининг мажбурий минимал даражасини белгилаб беради.

Маълумки ДТС 1. Асосий қоидалар; 2. Умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартини ишлаб чиқиш ва жорий этиш асослари. 3. Умумий ўрта таълимнинг ДТСни ишлаб чиқиш принциплари. 4. Умумий ўрта таълим ДТС нинг таянч ўқув режаси. Ва барча фанлар бўйича ўқувчиларнинг тайёргарлик даражасига қўйиладиган мажбурий минимал талабларни белгилайди.

Тасвирий санъат ўқув предмети ўқувчиларда бадий ва ахлоқий маданиятни шакллантириб ўзбек ҳалқи яратган беқиёс бой, маънавий ва маданий меросни ҳам сингдириш, ўргатишни талаб этади. тасвирий санъат фанида ўқувчиларга қўйилган минимал талаблар қуйидаги машғулот-фаолият турларида амалга тадби қилинади.

1. борлиқни идрок этиш. (1-4 синфларда)
2. бадий қуриш-яасш (1-4 синфларда)
3. санъатшунослик асослари.
4. натурага қараб тасвирлаш.
5. композицион фаолият.

1. Борликни кузатиб, ундаги нафислик ва гўзалликни кўра билиш, идрок этиш, олгрн таасуротлардан бадий-ижодий фаолиятларда фойдалана билиш. Кузатувлар асосида айрим объект ва ходисаларни қалам ва бўёқлар билан бажариш. Табиатнинг турли фаслларларда кўринишлар, ўзгаришлар ундаги кайфиятлар ҳақида тасаввурга эга бўлиш